

Kan erfaringer puttes i en æske?

Af: Olivia Skjerk Frankel
og Jens Christensen
Skoletjenesten
Statens Museum for Kunst

Hvordan kan man løbende indfange og opsamle elevperspektiver i en kreativ arbejdsproces? Og hvordan kan man, i den opsamling, også give plads til det uventede og 'det særlige'? Med eksperimentet som udgangspunkt udvikle og afprøve SMK et anderledes og eksperimenterende værktøj til evaluering og dataproduktion.

På SMK har vi en lang tradition for at udbyde undervisning varetaget af akademiuddannede kunstnere. Når eleverne møder en af museets professionelle kunstnere, møder de en med et særligt forhold til kunst. De 15 kunstnere, der underviser på museet, er alle aktivt producerende og har derved en nærhed til den kunstneriske proces og en materialeforståelse fra deres egen praksis, som de kan bære med ind i undervisningen og sætte i spil. Det er derfor et vedvarende fokuspunkt for museet at undersøge, indkredse og kvalificere de praktisk-æstetiske læreprocesser, som eleverne arbejder med, når de deltager i et undervisningsforløb med en kunstner.

Men vi savner en dokumentationsform, der kan rumme og afspejle det såkaldt 'særlige', der er på spil, når eleverne arbejder sammen med museets kunstnere. Formodningen om, at der sker noget 'særligt', når eleverne arbejder med kunstneriske praksisformer i kreative processer, er vidt udbredt, og ikke mindst på kulturinstitutionerne. Effektmålinger af mere forskningsbaseret karakter konstaterer som regel, at kunst og praktisk-æstetiske læreprocesser har effekt, men sætter ikke ord på, hvad denne effekt eller værdi er, i tilstrækkelig grad (Holst 2015). Værdien ønsker vi at undersøge nærmere, men på den kreative proces' egen præmis.

Anvendelse

Denne artikel indgår i en serie om pædagogiske metoder.

Målgruppe

Artiklen henvender sig primært til undervisningsansvarlige på eksterne læringsmiljøer.

Skoletjenesten - Videncenter for eksterne læringsmiljøer udgiver løbende viden og værktøjer, der kan bruges til at kvalificere undervisning i eksterne læringsmiljøer.

Projektet Kunst og Læring, som blev gennemført i foråret 2018, er omdrejningspunkt for undersøgelsen. Her er ønsket at udvikle og afprøve en eksperimenterende metode, som skal kunne rumme uventede udfald og afdække 'det særlige'. Målet er at undersøge og afprøve nye og eksperimenterende måder, der afspejler kunstens karakteristika; nemlig det processuelle, det flertydige og måske endda 'det særlige'.

Fælles for alle de tre værkstedsstationer er, at eleverne arbejder med den skabende proces og alt, hvad den indebærer af kaos, usikkerhed, ad hoc-løsninger mv. undervejs. Kunstnerne er eksemplariske vejledere i den proces, og fordi eleverne kommer forbi alle tre kunstnere i løbet af ugen, ser de flere forskellige måder at håndtere den kreative proces på. Det er en stor styrke for projektet.

Kunst og Læring er på mange måder meget og andet end et udsmykningsprojekt af en skolegård. I både små og store glimt oplever vi, hvordan det særlige her er på spil, og hvordan det, at eleverne møder en kunstner med egen praksis og erfaring, virker som en katalysator for arbejdsformer, som ikke ligner almindelig klasserumsundervisning.

Projekt Kunst og Læring

Projektet er udviklet og gennemført af undervisnings- og udviklingsansvarlig Jens Christensen.

Kunst og Læring var tilrettelagt som et ugeprojekt for Det Kongelige Vajsenhus' 6. klasser. Projektet blev planlagt i tæt samarbejde mellem SMK og skolens lærere. Rammen for projektet var, at eleverne skulle udsmykke deres skolegård i samarbejde med tre kunstnere fra SMK: Nikolaj Recke, Michelle Eistrup og Michael Boelt Fischer. Undervejs gennem hele projektet dokumenterede eleverne deres arbejde i en æske.

I løbet af ugen arbejdede eleverne på tre forskellige værkstedsstationer, som hver blev varetaget af en kunstner. Stationernes indhold var bygget op omkring elementer fra kunstnernes egen praksis. De rummede enten arbejdsmetoder eller tematikker, som kunstnerne selv har hænderne dybt begravet i, og som de derfor kunne give eleverne en særlig indgang til.

Hos Nikolaj Recke udsmykkede eleverne en kakkelvæg i et farvestrålende grid og skabte små, poetiske tekststykker på baggrund af deres egne hemmeligheder og drømme, som de mejslede ind i en trævæg med hammer og stemmejern. Recke arbejder selv med tekst i egen praksis, og ved at lade eleverne indtræde i samme rum var det intentionen, at deres møde med kunsten og med kunstneren blev personligt og autentisk – og måske endda lidt afmystificerende.

Hos Michael Boelt Fischer arbejdede eleverne med stencils, som de selv skar ud og bagefter spraymalede på en væg. Her var fokus på at være i processen, i det flydende og ikke-programlagte, og forblive optaget af, hvordan ting bliver til i stedet for at fokusere på, hvad de egentlig bliver til i sidste ende.

Og hos Michelle Eistrup brugte eleverne symaskiner som værktøj og syede store, skulpturelle stofpuder, der pyntede et kedeligt trådhegn. Mellem stofpuderne lavede eleverne Minkisi'er, små talismænd, som skulle beskytte skolegården mod dårlig energi. Minkisi'erne indeholdt personlige ting, som eleverne hver især udvalgte ved at bruge deres sanser – dufte, føle og smage. Målet var at åbne små verdener for eleverne, som har deres udspring i den store verden, og som rummer mange anderledes kulturer og udtryk end dem, de selv kender.

EN PROCESBASERET LOGBOG

Sideløbende i projektet løber eksperimentet med at indsamle viden om det særlige, der er på spil for eleverne, når de arbejder med kunstnerens metoder. Og nu vender vi tilbage til æskerne. Ved projektets start bliver alle elever udstyret med en lille, hvid æske, der igennem hele ugen er deres personlige logbog over oplevelser og erfaringer. Eleverne får til opgave at indsamle materialer og fysiske levn af deres proces, men også mere flygtige størrelser som stemninger, læring og følelser. De har mulighed for at tage æsken med rundt i værkstederne, så den naturligt får mærker og aftryk efter de processer, de er igennem de forskellige dage. Den er således udfyldt og udsmykket både indeni og udenpå.

Med æsken følger et lille opgaveark, som i korte træk forklarer tanken bag og stiller eleverne opgaven at indsamle deres erfaringer om projekt Kunst og Læring på en anderledes måde og at give plads til eksperimenter. Hver dag i projektugen er der afsat tid til, at eleverne kan arbejde med deres æsker og evaluere dagen.

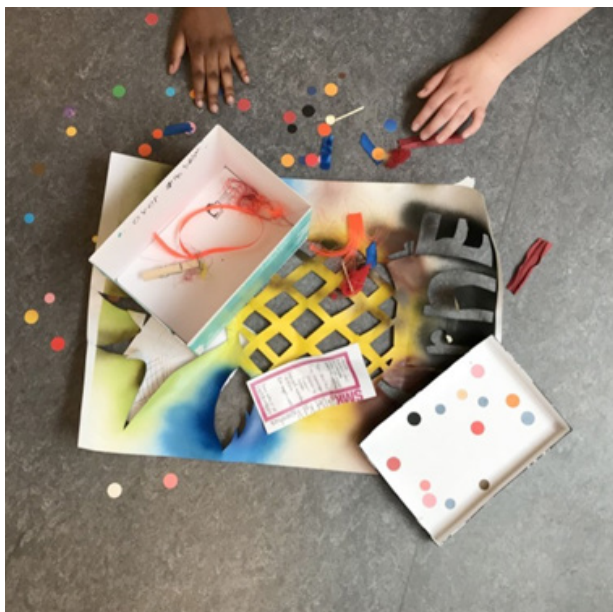

Foto: Jens Christensen

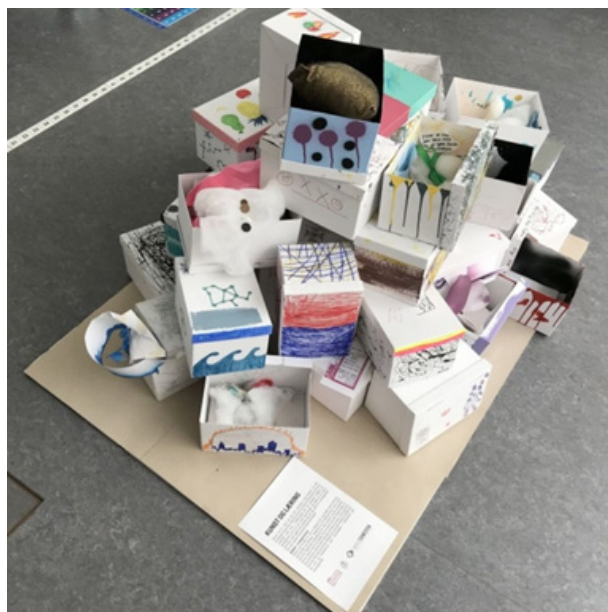

Foto: Jens Christensen

Æskerne fungerer som en slags tredimensionel logbog over projektet. Men hvor en gængs logbog er bygget op over datoer og med progression, har æskerne ikke som sådan et før og efter, men afspejler det processuelle. Det er op til den enkelte elev selv at vælge æskens sprog, som ikke nødvendigvis er i ord, skrift og fakta, men lige så godt kan være i figurer, farver, stemninger, følelser, mærker, spor mv. Intentionen er herved at afspejle den proces og de sansemæssige erkendelsesformer, der er på spil i æstetisk-praktiske læreprocesser, og herigennem at forsøge at indfange 'det særlige'.

Ved projektets afslutning bliver alle æskerne udstillet. De er vidt forskellige både i udseende og indhold og peger tydeligt på, at de hver især er udtryk for de enkelte elevers forskellige tilgange, oplevelser og erfaringer med projektet. Ved ferniseringen til projektets afslutning bliver æskerne præsenteret i tre store grupperinger for at sammenføje de individuelle produktioner i en helhed og herigennem afspejle arbejdsprocessen.

EN ALTERNATIV INTERVIEWGUIDE

Men æskerne forklarer ikke sig selv, og selvom de står som farvestrålende og pudsig vidnesbyrd over processen, er det givende at dykke yderligere ned i dem. Derfor laver vi efter projektet kvalitative interviews med fire af eleverne, som har udgangspunkt i deres æsker. Ligesom med æskerne ønsker vi at benytte en metode, som både afspejler og rummer den proces, som eleverne har været igennem. Interviewguiden er derfor ikke bygget op om

kring en klassisk ramme, men tager i stedet sit udspring i en form for legende og undersøgende dialog, hvor målet ikke er at forklare alting i detaljer, men at tilføje nuancer i form af en sproglig tilføjelse til æskerne. Derfor bruger vi oplæg til samtalen, der lægger op til et mere poetisk sprogligt univers med koncepter som eksempelvis metaforer og ordstrømme (se interviewguide).

Spørgsmål	Opfølgende spørgsmål	Formål
Opvarmning Hvad ville du gerne være, da du var lille? Er du blevet interviewet før?		Sætter eleven i scene som ikke-lille/ekspert Skaber fortrolighed
Beskriv æsken indefra og ud eller udefra og ind. Du vælger	Hvorfor valgte du indefra og ud eller omvendt? Optag på beskrivende ord	Giver tid til beskrivelsen Strækker elevens sprog Fokuserer på det deskriptive Fokuserer på genstanden, elevens proces og oplevelse. Eleven er ekspert
Fortæl Vælg en figur, og placer den et sted i æsken, hvor der er en vigtig historie, den kan fortælle. Fortæl historien	Hvorfor netop denne figur? Hvor er den placeret? Hvorfor? Hvad kan den sanse? Hvad kan den fornemme?	Fokus væk fra eleven gennem medfortæller Legende tilgang Åbner (muligvis) for nye fortællinger
Ordstrøm på skrift 11eren med udgangspunkt i æsken Instruktion	Læs op Rum og mellemrum mellem ordene	Skaber mulighed for at sætte ord på associationer på skrift Sætter talte ord på mellemrum og betydninger mellem ord i ordstrømmen Skaber mulighed for at sætte ord på det uerkendte
Metaforisk koncept Sæt et billede på stemningerne og følelserne, som æsken indeholder	Eksempler på metaforiske koncepter ... som... (sammenligning) Metafor Symbol Metonymi	Udtrykke metaforiske koncepter, som kan ses som udtryk for indre landskaber
Opsamling Hvad er det vigtigste, du vil fortælle om projektet <i>Kunst og Læring</i> ? Til lærer mig og SMK en ven en journalist fra TV-avisen		
Hvad har vi glemt at tale om?		

FIK VI ØJE PÅ NOGET ANDET ELLER SÆRLIGT?

Intentionen var at udvikle et værktøj til evalueringer og dataproduktion, som fungerede på de kunstneriske praksissers præmis – et værktøj, som kunne hjælpe os til at indkredse 'det særlige'. Noget af det særlige, der blev tydeligt, var eksempelvis, at logikken nogle gange først kommer efterfølgende, eller måske slet ikke, i de praktisk-æstetiske processer. Det kan ses i dette citat, hvor en elev siger om farven på sin æske: "Jeg var bare glad. Sådan sløset glad. Og så valgte jeg at bruge de her farver der. Men det opdagede jeg først bagefter." Her blev det personlige afsættet; altså hvad den enkelte elev ville eller følte i processen. I næste punkt i interviewguiden skiftes perspektiv, da eleverne bliver bedt om at fortælle om æsken fra en figur i æskens perspektiv. En elev siger: "Jeg tror, han føler sig lidt fanget i de muligheder, som universet består af. Han føler tomhed." Her indfanges elevens perspektiver på, hvordan det må være for andre at være i rummet. Herigennem indsamles både elevernes perspektiver på deres egen proces og deres refleksioner over det, de har lavet.

Endelig giver 11eren[1] i interviewguiden også mulighed for at indfange processen mere poetisk, hvor det ikke handler om deres egen oplevelse eller andres, men om genstanden.

EN NY METODE TIL AT INDFANGE 'DET SÆRLIGE'

Erfaringerne fra Kunst og Læring er endnu et skridt på vejen mod at forstå og kvalificere det praktisk-æstetiske arbejde, som er på spil i samspillet mellem museets kunstnere og de elever, der deltager i forløbene. Det er et arbejde, som vedbliver at være relevant, og som egentlig mest af alt stiller nye spørgsmål, hver gang vi dykker ned i det, i stedet for svar.

Eksperimentet med æskerne og interviewene viser, at det er muligt at opsamle erfaringer på en måde, der spejler det processuelle samt åbner for flere forskellige kunstfaglige blik på processen. Men samtidig er det også tydeligt, at æskerne i sig selv behøver en form for kontekst eller uddybning, hvis elevernes umiddelbare erfaringer skal løftes til et refleksivt niveau.

Som beskrevet har der helt sikkert været noget 'særligt' på spil i Kunst og Læring. Men det særlige ved 'det særlige' er måske egentlig nok, at det altid viser sig som noget særligt fra projekt til projekt og fra elev til elev. Erfaringerne fra Kunst

Referencer

Holst, Finn, Kortlægning af effekten af børn og unges møde med kunst. Statens Kunstfond, 2015

George Lakoff og Mark Johnson, Metaphors we live by. London: The University of Chicago Press, 2003

Kit Stender Petersen, "Det dukkegestaltede interview" i Hanne Warming et al. (red.), Interview med børn, Hans Reitzel, 2017

Pauline Gibbons, Stärk språket, stärk lärandet, Lund: Studentlitteratur, 2013

Steinar Kvale, Interview: en introduktion til det kvalitative forskningsinterview, Hans Reitzel, 1997

[1] 11eren er en associationsøvelse. Eleven skal, med sin æske som udgangspunkt, lave en brainstorm, som er bygget op over fem linjer. Første linje har et ord, anden linje to, tredje linje tre, fjerde linje fire og femte linje et ord, som er det samme som ordet på første linje. Til sidst læser eleven 11eren op, og den fungerer som en digterisk fortolkning af æsken.